

ZÁPADNÍ VYNÁLEZ?

Objevení českého disentu v sedmdesátých letech 20. století

Peter Bugge

Článek sleduje, kdy a jak se dostal pojem „disident“ (spolu s „disentem“ a odvozenými adjektivy) do slovníku českých spisovatelů kritických vůči režimu. Václav Havel se roku 1978 k tomuto termínu, který považoval za vynález západních novinářů, vyjádřil velmi skepticky. Analýza českých exilových časopisů „Svědectví“ a „Listy“ poskytuje ovšem mnohem komplexnější obraz. Pojmu bylo poprvé použito roku 1974 ve spojení se sovětskými aktivisty. Příležitostně se objevoval i v překladech západních médií, většinou jej však užívali čeští emigranti a jiní Východoevropané, kteří se společně snažili pochopit a zařadit nový „nepolitický“ způsob režimně kritických aktivit v celém „východním bloku“. V příspěvcích přímo z Českoslo-

venska se termín poprvé objevil roku 1976 a do konce desetiletí se pevně etabloval v režimně kritickém slovníku doma i v exilu. Reformní komunisté dávali dlouhou dobu přednost konceptu a pojmu „opozice“, který ovšem – jak bylo jasně vyloženo v prohlášení Charty 77 – jako možná strategie výzvy k boji s Husákovským režimem stále víc ztrácel na přitažlivosti. Navzdory Havlovým pochybám se tedy „disidentství“ prosadilo jako vhodné označení pro nepolitické, občanské angažmá aktivistů jako byl on sám.